

3. Милованов Т., Жерар Ролан. Повоєнна відбудова та реформи державного управління України // Городніченко Ю., Сологуб І., Беатріс Ведер ді Мауро. Відбудова України: принципи та політика — СЕПР. 2022. 508 с. С. 44–76. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf (дата звернення: 11.03.2023).

4. Партнерство задля відновлення та розвитку. *Пресцентр ініціативи «Децентралізація»* : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/twincities> (дата звернення: 11.03.2023).

5. Пастушенко К. Реформа місцевого оподаткування — шлях до відновлення України // LB.ua : веб-сайт. URL: https://lb.ua/blog/kristina_pastushchenko/540652_reforma_mistsevogo_opodatkuvannya-.html (дата звернення: 11.03.2023).

6. Уряд змінив процедуру формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих. *Пресцентр ініціативи «Децентралізація»* : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16231> (дата звернення: 11.03.2023).

vadim8148@gmail.com

Наумчук В. В.

студент 4 курсу ОПП «Економіка міста та урбаністика»

кафедри регіоналістики і туризму

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

markina.maria@kneu.edu.ua

Маркіна М. І.

старша викладачка кафедри регіоналістики і туризму

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД БОЙОВИХ ДІЙ

Анотація. Виокремлені та наведені окремі теоретичні аспекти повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій. Описані передумови важливості розроблення стратегічних засад відбудови міст України, постраждалих від бойових дій. Проведений вибірковий аналіз існуючих наукових напрацювань сучасних українських дослідників за вибраною темою.

Ключові слова: повоєнний розвиток міст України; міський розвиток; повоєнні міста; сталий розвиток; просторове планування.

Виклики та загрози сьогодення, зв'язані із військовою агресією росії проти України, диктують важливість у напрацюванні нових стратегій щодо розвитку українських міст, зокрема, у повоєнний період. Перш за все, на сьогодні ці виклики стосуються відбудови міст, постраждалих від бойових дій.

В Україні існує низка міст, які зазнали значних пошкоджень під час бойових дій у різних частинах країни. Це призводить до загроз економічного та соціального характеру як регіонального, так і Всеукраїнського масштабів.

Україна постає перед важливістю розроблення стратегічних засад відбудови міст, постраждалих від бойових дій, що є вкрай вагомим кроком у створенні умов для повернення людей до нормального життя. Такі стратегічні засади мають враховувати потреби населення, економічні та соціальні потреби регіонів, де міста зазнали пошкоджень та держави в цілому, а також реалізовувати принципи сталого розвитку та економічної ефективності.

Актуальність дослідження полягає у визначенні теоретичних аспектів повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій, як передумови до розроблення стратегічних засад відбудови міст України.

Сучасна повномасштабна фаза війни є закономірним етапом, на жаль, тривалого протистояння між Україною та росією. Останній досі не вдалося відмовитися від своїх хворобливих загарбницьких планів щодо територій та ресурсів незалежної України.

Ще за часів СРСР, Україна зазнала великих збитків від перебування у складі Союзу. Українська мова та культура часто були пригноблені, а влада контролювалася Москвою. За час перебування України у складі Радянського Союзу, наша держава пережила три голодомори та політичні репресії, найбільшими з яких є Голодомор 1932-1933 років та сталінські репресії у 1920–30-их роках, під час яких було вбито мільйони українців.

У 2014 році росія використала політичну нестабільність в Україні для того, щоб анексувати Крим, а також спровокувати сепаратистський рух на сході держави, в окремих районах Донецької та Луганської областей.

Станом на 2021 рік, 43 300 кв. км, що становить 7 % території України, перебувало під тимчасовою окупацією росії [1]. Йдеться про Автономну Республіку Крим, зокрема, місто Севастополь та частини Донецької і Луганської областей.

Починаючи із листопада 2021 року, відбувалося нарощування російських військ вздовж кордону України з росією і Білоруссю. Окремі райони Донецької та Луганської областей (так звані «ДНР» і «ЛНР») 21 лютого 2022 року були «визнані» російськими органами влади, як частини російської федерації, із зазначеними намірами щодо окупації Донецької та Луганської областей у цілому, що покликало неминуче настання нової фази війни.

Вже 24 лютого 2022 року почався відкритий воєнний напад росії на всю територію України. За кілька хвилин після початку воєнної агресії росії проти України, по всій території нашої держави були зафіксовані ракетні удари. Війська росії вторглися до України через кордони зі сторони росії, Білорусі, тимчасово окупованого Криму.

У перші дні агресії росії в Україні, армія окупанта зазнала значних втрат у живій силі та техніці завдяки спротиву української армії та сил територіальної та само-оборони.

У підсумку, вся територія України, так чи інакше, зазнала великої шкоди. Особливо суттєві пошкодження можемо спостерігати у регіонах, де велися бойові дії.

Інфраструктура нашої держави зазнала великих пошкоджень. Найбільш пошкодженою виявилася виробнича та енергетична інфраструктура. За словами прем'єр-міністра Д. Шмигала [2], втрати України від повномасштабної воєнної агресії росії, з урахуванням як уже завданих інфраструктурі та економіці руйнувань, так і майбутніх можливих втрат у наступні роки, перевищують 1 трлн доларів.

З початку повномасштабного вторгнення, близько 8 мільйон українців виїхали за кордон через війну, а внутрішньо переміщеними є майже 6 мільйонів осіб [3].

Також, через військові дії Україна стала найбільш замінованою державою на планеті. За орієнтовними показниками, понад 40 % території держави всипано мінами [4], які станом на сьогодні знешкоджують у тих регіонах, що є деокупованими.

За словами президента України Володимира Зеленського [5], окупаційні війська з часу повномасштабного вторгнення, зайшли у 3 тисячі 637 населених пунктів.

Загалом за час війни російськими військами було окуповано за найбільшим показником майже 200 тис. км. кв. (разом із окремими районами Донецької та Луганської областей та АР Крим) [6].

Чимало провідних українських та закордонних науковців досліджували тематику повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій. Свою увагу акцентуємо на дослідженнях українських вчених.

Науковець О. Мельниченко у своїй праці [7] досліджує концептуальні засади стратегії післявоєнної відбудови України. Автор наводить обґрунтування, при яких умовах мають завершитися військові дії. Дослідник формулює засади стратегії післявоєнної відбудови України, перш за все, стосовно недопущення поновлення повторних військових дій на території України після перемоги. Також автор визначає аспекти щодо відбудови національної економіки, зокрема, щодо забезпечення соціальної справедливості та пріоритету розвитку регіональної економіки.

Варто погодитися із аргументацією науковця, проте, певні формулювання потребують доповнення, а, відтак, у дослідженні відсутнє комплексне бачення щодо концептуальних засад стратегії післявоєнної відбудови України.

Вважаємо саме аспект міждисциплінарного та комплексного підходу одним із перших та провідних аспектів повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій.

Український дослідник П. Вугельман у своєму дослідженні [8] здійснює аналіз змін стратегії розвитку міст України за умов особливостей економіки під час військового стану. Вчений показує нам результати дослідження прикладі стратегії економічного та соціального розвитку міста Одеси «5Т», яка акцентує увагу на основних п'яти напрямках розвитку: туризм, транспорт, торгівля, технології та траст (з англ. «довіра»).

До кожної з цих п'яти складових автор напрацьовує рекомендації задля покращення цих окремих галузей під час військового стану. Також науковець акцентує увагу на змінах у стратегіях розвитку міст України після завершення війни.

Погоджуємося з твердженнями автора щодо важливості змін у підходах до формування та реалізації стратегій розвитку міст України після закінчення бойових дій. Проте, щодо п'яти напрямів стратегій «5Т», яку характеризує дослідник, вважаємо доцільним здійснити більш детальний аналіз для подальшої можливості їх імплементації у стратегіях розвитку повоєнних міст України.

Таким чином, виділяємо стратегування та імплементацію засад відбудови у стратегіях розвитку, як документі, наступним вагомим аспектом у повоєнному розвитку міст України.

Дослідниці Т. Чаркіна та О. Орловська [9] розглядають можливість застосування плану Маршала у питаннях відновлення залізничного транспорту України. Вони пропонують відбудову та розвиток залізничної інфраструктури за допомогою плану Маршала, як найбільш оптимального, на їх погляд, варіанту.

На сьогоднішній день багато європейських дипломатів говорять про відновлення України на основі плану Маршала, але основні задуми базуються на реконструкції зруйнованої виробничої та енергетичної інфраструктури.

Підтримуємо думку дослідниць, оскільки вважаємо залізничний транспорт однією із важливих артеріальних систем для перевезень пасажирів та різних матеріалів і його реконструкція має бути пріоритетною. Проте, вважаємо доцільним розглядати розвиток залізничної інфраструктури у комплексному підході разом із іншими видами транспортних мереж, що, зокрема, будуть орієнтовані на сталі види транспорту.

Ще одним аспектом повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій, вважаємо аспект комплексного інфраструктурного розвитку та забезпечення.

Досліджуючи повоєнний розвиток міст України, постраждалих від бойових дій, варто особливу увагу також приділяти аспекту просторового планування, за допомогою якого можливо буде практично реалізовувати відбудову міст України, постраждалих від бойових дій.

Роль просторового планування територій набуває вагомих виявів у сприянні сталому розвитку, що у свою чергу, даватиме значні поштовхи для розвитку місцевої та регіональної економіки та забезпечуватиме можливість людям повертатися до місць їх постійного проживання.

Підсумовуючи, варто зазначити, що на сьогодні попри активні військові дії, які ведуться на території України, варто напрацьовувати можливі шляхи для повоєнного відновлення та відбудови міст держави, які постраждали від бойових дій.

Незважаючи на окремі дослідження провідних вчених, напрям повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій, є вкрай актуальним і потребує комплексного та індивідуального підходів до подальших досліджень. У цьому і розкриваються майбутні наукові пошуки авторів.

Література

1. Из матеріалів промови президента України Петра Порошенка до Генеральної асамблеї ООН у рамках спеціальних дебатів «Про ситуацію на тимчасово окупованих територіях України». URL: <https://web.archive.org/web/20210508170127/https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2644798-rosia-okupuvala-7-teritorii-ukraini-prezident.html> (дата звернення 08.03.2023р.)
2. Шмигаль оцінює загальні збитки від війни у трильйон доларів, а втрату ВВП — у 35 %. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/29/684865/> (дата звернення 08.03.2023р.)
3. Найбільша криза біженців із часів Другої світової: скільки українців поїхали з дому через війну? URL: <https://evacuation.city/articles/259146/najbilsha-kriza-bizhenciv-iz-chasiv-drugoi-svitovoi-skilki-ukrainsiv-poihali-z-domu-cherez-vijnu> (дата звернення 07.03.2023р.)
4. Україна — найзамінованіша країна у світі. URL: <https://d1.ua/ukrayina-najzaminovanisha-krayina-u-sviti> (дата звернення 07.03.2023р.)
5. Зеленський розповів, скільки областей України постраждало від бойових дій. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/07/03/novyna/bezpeka/zelenskyj-rozpoviv-skilky-oblastej-ukrayiny-postrazhdalo-bojovux-dij> (дата звернення 08.03.2023р.)
6. ЗСУ звільнили понад половину територій, захоплених Росією після 24 лютого. URL: <https://texty.org.ua/fragments/108229/zsu-zvilnyly-ponad-polovynu-terytorij-zahoplenyh-rosiyeyu-pislya-24-lyutoho-karta/> (дата звернення 07.03.2023р.)
7. Мельниченко О. А. Концептуальні засади Стратегії післявоєнної відбудови України / О. А. Мельниченко // Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15–28 квітня 2022 р., Київ : у 3 т. — Київ : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. — Т. 3. — С. 137–140.
8. Вугельман П. Зміни стратегії розвитку міст України за умов економіки військового стану/ Вугельман П. // Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 27-29 червня 2022 р., м. Луцьк, Україна — С. 26–28.
9. Чаркіна Т.Ю.; Орловська О.В. План маршала для відновлення залізничного транспорту України: матеріали The 10 th International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development»(March 23-25, 2022) BoScience Publisher, Chicago, USA. 2022 — С. 231–233

ost_ya@ukr.net

Остафійчук Я. В.

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Україна

ДЕМОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ МІСТ

Анотація. Розглянуто демографічні тенденції та особливості розвитку ринку праці як ключові чинники повоєнного відновлення регіонів і міст в Україні; визначено головні виклики, ризики та можливості.

Ключові слова: демографічний потенціал, міграція, зайнятість населення, повоєнне відновлення.